

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 070(477-25)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-2-6>

Антон КАРМАЗІН,
orcid.org/0000-0002-8860-0355
кандидат мистецтвознавства, член Національної спілки композиторів України,
науковий співробітник
Музею театрального, музичного та кіномистецтва України
(Київ, Україна) karmazinanton82@ukr.net

Ірина ДУБРОВІНА,
orcid.org/0000-0002-6676-4789
кандидат педагогічних наук, доцент,
науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. Вернадського
(Київ, Україна) iradubrovina@ukr.net

ГАЗЕТНА ПЕРІОДИКА ЯК ОПИС ЖИТТЄВИХ ТА ТВОРЧИХ ПОДІЙ МИХАЙЛА ВЕРИКІВСЬКОГО

У статті здійснено огляд газетної періодики, в якій висвітлено життєві та творчі сторінки різних граней діяльності видатного музичного діяча, композитора Михайла Вериківського. Усі дописи умовно поділено на декілька груп (власні публікації М. Вериківського; ті що присвячені окремим творчим подіям, пов'язаним з особистістю митця; присвячені ювілейним датам композитора; публікації кременецької місцевої преси на Батьківщині композитора; узагальнюючі, з підведенням певних підсумків). Через публікації різних десятиліть можна бачити, як його твори сприймала офіційна критика та які відгуки надходили на його музичні полотна.

Оскільки період 1920-х років був часом відносно вільної полеміки та зіткнення на сторінках періодичних видань різних думок і підходів, то і публікації композитора під псевдонімами «Крем'янецький» і «Туницький» в «Українській музичній газеті» були динамічними та розкривали актуальні проблеми музичної грамотності населення, поширення серед широких мас творчих здобутків українських митців. Можна стверджувати, що композитор протягом усього творчого шляху виступав проти спроб затиснути українську музичну культуру у рамки відсталості та провінційності.

Окреслена проблематика статті містить значний інтерес щодо розкриття різних аспектів багатогранної діяльності Вериківського. Так, публікації М. Вериківського періоду Другої світової війни розкривають його прагнення якнайшвидше повернутися до України та творчі плани щодо створення нових творів у воєнний час перебування в Уфі та Іркутську, де 1943 року відбулася прем'єра опери «Наймичка». Серед інших публікацій окремо вирізняється періодика волинського регіону, яка найбільшою мірою висвітлювала творчі зв'язки композитора з його рідним краєм. Значними подіями, також висвітленими у місцевій пресі стали ювілейні конференції у Кременці 2011 та 2016 років, присвячені 115-й та 120-й річниці з дня народження композитора.

Ключові слова: композитор, газетна періодика, мистецька діяльність, творчі події, ювілейна дата.

Anton KARMAZIN,
orcid.org/0000-0002-8860-0355
Candidate of History of Arts, Member of the National Union of Composers of Ukraine,
Senior Researcher
Museum of Theatrical, Musical and Cinema Art of Ukraine
(Kyiv, Ukraine) karmazinanton82@ukr.net

Iryna DUBROVINA,
orcid.org/0000-0002-6676-4789
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Researcher at the Department of Music Funds
National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky
(Kyiv, Ukraine) iradubrovina@ukr.net

NEWSPAPER PERIODICALS AS A DESCRIPTION OF LIFE AND CREATIVE EVENTS OF MIKHAIL VERIKIVSKY

The article provides a review of newspaper periodicals, which reflect the life and creative pages of different facets of the outstanding musical figure, composer Mikhailo Verikivsky. All publications are conditionally divided into several

groups (own publications of M. Verikivsky; dedicated to separate creative events, connected to the personality of the artist; dedicated to the anniversary dates of the composer; publications of Kremenets local press in the homeland of the composer; generalizing, with summarizing certain results). Through the publications of different decades one can see how his works were perceived by official critics and what reviews came to his musical canvases.

Since the period of 1920s was the time of relatively free polemics and collision of different opinions and approaches on the pages of periodicals, the composer's publications under the pseudonyms "Kremyanetsky" and "Tunitzky" in "Ukrainian Musical Newspaper" were dynamic and revealed the actual problems of musical literacy of population, the spread of creative achievements of Ukrainian artists among the general public. It can be argued that the composer throughout his career opposed attempts to squeeze the Ukrainian musical culture in the framework of backwardness and provincialism.

The designated problems of the article contains a significant interest in the disclosure of various aspects of the multifaceted activities of Verikivsky. Thus, publications of M. Verikivsky during the Second World War reveal his desire to return to Ukraine as soon as possible and his creative plans to create new works during the wartime stay in Ufa and Irkutsk, where the opera "Naimichka" was premiered in 1943. Among other publications, the periodicals of Volyn region stands out, which to a greater extent covered the composer's creative connections with his native land. Significant events, also covered in the local press, were anniversary conferences in Kremenets in 2011 and 2016, dedicated to the 115th and 120th anniversary of the composer's birth.

Key words: composer, newspaper periodicals, activities of the artist, creative events, anniversary date.

Постановка проблеми. Газетні публікації, присвячені творчій постаті українського композитора Михайла Вериківського (1896 – 1962) зберігають значний інформаційний потенціал та змальовують широку панораму його різнобічної мистецької діяльності. Кожна із публікацій несе певний відбиток свого часу, стилістика та ракурс піднятої проблематики були не однаковими та значно змінювалися у різні історичні періоди. Не ставлячи перед собою завдання їх вичерпної характеристики, ми тим не менше звернемо увагу на найбільш цікаві із них, саме це є метою нашої роботи.

За своєю спрямованістю публікації можна досить умовно поділити на декілька груп. Виокремимо наступні: власні публікації М. Вериківського; присвячені ювілейним датам композитора; присвячені окремим творчим подіям, пов'язаним з особистістю митця; публікації кременецької місцевої преси на Батьківщині композитора; узагальнюючі, з підведенням певних підсумків. Проте у чіткої розмежуванні цих груп, на наш погляд, цілком зрозуміло, ніякої потреби немає, матеріали різних авторів досить часто доповнюють одне одного та поглиблюють розуміння досліджуваного матеріалу.

Аналіз досліджень. Аналітичну базу дослідження складають три групи джерел. Першу групу становлять музичні полотна композитора, як видані, так і не надруковані. Другу групу джерел складають спогади сучасників композитора (зокрема статті І. Вериківської, О. Вериківської та Е. Митницького); фонди Кременецького краєзнавчого музею (спогади А. Большакова, М. Підласової, В. Тольби, М. Стефановича та ін.), які стосуються розкриття різних видів діяльності митця – творчої, виконавської, педагогічної, музично-громадської – та допомагають досягнути певні контекстні особливості. Третя група джерел – це статті композитора на сторінках періодичних видань, щоденникові записи М. Вериківського та його листування, зокрема Національної бібліотеки України імені В. Вернадського.

Мета статі – проаналізувати вітчизняну газетну періодику як відображення життєвих та творчих подій українського композитора, громадського діяча Михайла Вериківського.

Виклад основного матеріалу. Розпочнемо з публікацій самого композитора. Найактивнішим часом публікацій у газетній пресі для М. Вериківського були 1920-ті роки, пов'язані з перебуванням митця в Музичному Товаристві імені М. Леонтовича. Оскільки це був період відносно вільної полеміки та зіткнення на сторінках періодичних видань різних думок і підходів, то і публікації композитора під псевдонімами «Крем'янецький» і «Туницький» в «Українській музичній газеті», навіть самі їхні назви мали певний «войовничий» характер – «Г. М. Давидовський і «давидовщина», «Про кризу української музичної творчості», «Три проблеми», «Малоросійствующий» журнал», «Чого бракує постанові Всеукраїнської Ради політосвітніх робітників у справі музичній?»

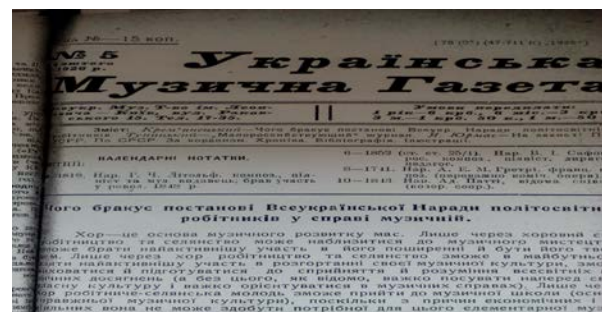

Рис. 1. Публікація М. Вериківського

Композитор протягом усього творчого шляху виступав проти спроб затиснути українську музичну культуру у рамки відсталості та провінційності.

Із наступних публікацій М. Вериківського звернемо увагу на роки Другої світової війни. У квітні 1944 року, коли з Києва та більшої частини України вже були вигнані нацистські загарбники композитор писав у статті під назвою «Зброєю пісні і музики»: «на рідній українській землі хочеться швидше завершити все, розпочате в Уфі, Іркутську, Москві, і приступити до нових робіт» (Вериківський, 1944:4). Для композитора це був час творчого піднесення та нових сподівань, на театральній сцені йшла його «Наймичка» – восени 1944 року вона відкрила київський оперний сезон.

До вперше поставленої у листопаді 1943 року в Іркутську опери виявляли величезний інтерес в Україні. Як мовилося у статті «Нова українська опера» («Література і мистецтво», 31.12.1943), «ми нетерпляче чекаємо «Наймичку», яку нам привезе Київський театр як свій творчий доробок за останній час і певні, що нова опера Вериківського посяде почесне місце в репертуарі оперних театрів України, зустрівши широке визнання української громадськості» (Долина: 1943). Л. Коробчак у статті «Натхненні музою поета» наводить думку Івана Паторжинського про прем'єрну постановку «Наймички», за словами якого М. Вериківський «показав в оперному театрі український народ, народ Шевченка, його пісні, його побут» (Коробчак, 1984: 6).

Але всього лише через чотири роки у газетах з'явиться відома постановка «Про стан і заходи поліпшення музичного мистецтва на Україні у зв'язку з рішенням ЦК ВКП(б) «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі» («Радянська Україна», 23.05.1948), де М. Вериківський поряд з іншими провідними композиторами буде звинувачений у формалізмі та націоналізмі, надмірному захопленні історичною тематикою (Постанова ЦК КП(б)У:1948).

Через це на довгі десятиліття зникне зі сцени і опера «Наймичка». Для її нової постановки на київській сцені знадобилося майже чотири десятиліття – про це розповідає стаття Т.Гнатів («Радянська Україна», 1.04.1984) під символічною назвою «Друге народження». Дослідниця наголошує, що «опера «Наймичка» – це натхненна пісня, сповнена поетичної лірики і глибокого драматизму, життєвої правди і глибоких людських почуттів, напоєна невмирущим, животворним народним мелосом... Образ-характер Ганни, її вузлові драматургічні сцени – колискова та фінал опери – у трактуванні Є.Колесник і режисера-постановника В. Бегми досягають великої сили узагальнення та драматизму» (Гнатів, 1984: 6). Тоді ж, у першій половині 1980-х років за мотивами опери було створено однойменний телефільм, про який роз-

повідає стаття І.Черняк «Горе вам, мої голубки...» («Молодь України», 15.10.1985).

Серед публікацій, пов'язаних із відзначенням урочистих ювілейних дат назвемо матеріали І.Краснопольського «Творець монументальної музики» («Вільне життя», 19.11.1966) та Г.Степанченко «Пам'яті М.І.Вериківського» («Культура і життя», 20 січня 1977), присвячені 70-тій та 80-тій річницям від дня народження митця. Особливо значною кількістю виділяються статті, які були присвячені сотій річниці від дня народження видатного композитора. До таких віднесемо перш за все публікації в «Урядовому кур'єрі» (23.11.1996), «Українському слові» (5.12.1996), «Робітничій газеті» («Творець першого українського балету», 20.11.1996). «Урядовий кур'єр», наголошуючи на необхідності дбайливо берегти духовні скарби розповідає про офіційне відзначення ювілею митця у Національній опері України: «про його життєвий і творчий шлях професійно і тепло говорили на вечорі професор Національної музичної академії Н.Герасимова-Персидська, І.Вериківська – донька митця, також мистецтвознавець, співробітниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського НАН України» (*Урядовий кур'єр*, 1996: 3). Про цю ж урочисту подію розповідає і публікація Н.Єфименко в «Українському слові», де підкреслюється, зокрема, що «цей вечір став гідним вшануванням пам'яті видатного композитора і допоміг відчутти радість спілкування з феєричним світом музики» (Єфименко, 1996: 7).

У цій же самій газеті розміщено матеріал «Пам'ять жива» (автор О.Рачок), де мовиться про ювілейну конференцію, яку до сторіччя Вериківського проводив Національний музей Т. Шевченка: «була представлена чимала експозиція з архівних матеріалів митця... Вони якнайповніше відбивають дух того періоду, коли жив видатний композитор, диригент, педагог, громадський діяч» (Рачок, 1996: 7). Дослідник також акцентує увагу на великому мистецькому значенні музичної Шевченкіани Вериківського.

Про цю ж ювілейну виставку у шевченківському музеї також розповідається у матеріалах Т.Чуйко «Чудовий світ гармонії» («Культура і життя», 4.12.1996) та А.Афоніної «Видатний композитор і диригент» («Робітничая газета», 19.11.1996).

Про тематичні вечори у Тернополі та Кременці, де теж відзначалося сторіччя від дня народження митця повідомляють публікація О.Ліберного «Мистецтво Вериківського звеличує нас» («Свобода», 30.11.1996), «Диригент з дев'яти років» («Демократична Україна», 24.12.1996). В останній підкреслю-

ється, що Михайло Вериківський «пройшов шлях від диригента місцевого хору (у дев'ятирічному віці) – до диригента Київського оперного театру» (*Демократична Україна*, 24.12.1996). Як писала у статті «До 100-річчя від дня народження нашого славетного земляка Михайла Івановича Вериківського: композитор, диригент, педагог» Неоніла Крем'янчанка («Діалог» 16.11.1996), «Кременеччина пам'ятає і глибоко шанує свого славного сина... Ім'я композитора носить одна із міських вулиць, і Кременецька державна школа мистецтв... яка визнана кращою на Тернопільщині» (Крем'янчанка, 1996. 16 листопада).

Про ще один вечір у Національному музеї Тараса Шевченка, також присвячений композитору та його родині пише О. Непосєдова («День», 11.04. 2012): «у Національному музеї Т.Г. Шевченка прозвучали добрі слова про життя і творчість цих чудових діячів української музики, а також про старшу дочку композитора Ірину Михайлівну Вериківську, яка працювала в музеї старшим науковим співробітником... Родзинкою цієї зустрічі стало закінчення вечора, коли ожив... старий рояль, який належав М.І. Вериківському. За ним народжувалися його прекрасні твори, й після смерті композитора його було подаровано саме Музею Тараса Шевченка — найулюбленішого поета Вериківського» (Непосєдова, 2012: 7). Цей інструмент і зараз знаходиться у шевченківському музеї.

Ще один родинний рояль Вериківських, але вже на його Батьківщині у місті Кременець згадує у своїй статті Л.Осадчук («День», 2.03.2011): «до речі, в школі мистецтв зберігається рояль з родинного будинку Михайла Вериківського, на якому майбутній композитор навчався, роблячи перші кроки у царині музики... І в родині Вериківських, і в школі мистецтв мріють, що він стане експонатом майбутнього музею...» (Осадчук, 2011: 7).

На це ж питання звертає увагу й публікація І. Чужиної («День», 07.12.2011): «на жаль, у Кременці до цього часу не створений музей М.Вериківського. Зараз будинок, у якому жив композитор, перебуває в жалюгідному стані й вимагає капітального ремонту та реставрації... Намагаючись хоч якось компенсувати відсутність повноцінного музею, в Кременецькому обласному гуманітарно-педагогічному інституті імені Т.Шевченка планують відкрити кімнату Михайла Вериківського зі стаціонарною виставкою, присвяченою життю та творчості композитора. Можливо, саме цій експозиції пощастить стати основою майбутнього музею» (Чужина, 2011: 7).

У 2011 та 2016 роках у Кременці відбулися науково-практичні конференції, присвячені 115-й

та 120-й річниці від дня народження Вериківського. Вони мали своє відображення на сторінках і столичної, і місцевої кременецької преси. Так, зокрема у газеті «Замок» (26.12. 2011, № 20 – 24), яка видається у Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка вийшла публікація «Маєстро до нас крізь роки промовляє» розповідає про першу із них. Як учасник роботи конференції, А.Кармазін згодом розповідає про її хід у публікації «Михайло Вериківський – новий контекст» («День», 8.08.2012).

Рис. 2. Ювілейна конференція у Кременці, 2011 рік

А під час проведення конференції 2016 року у Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії була, зрештою, відкрита кімната-музей композитора, про необхідність створення якої йшла мова в уже згадуваних публікаціях Л.Осадчук та І. Чужиної.

Інша кімната-музей композитора діє у Києві – у дитячій школі мистецтв № 2 імені М.Вериківського. Директором кімнати-музею є музикознавець Ганна Дзюба, на публікації якої нам теж слід звернути увагу. Це, зокрема – «... Михайло Вериківський створив перший український балет» («Хрещатик», 12.12.2002), «До столітньої річниці від дня народження Михайла Вериківського» («Голос України», 10.02.2007), «До дня народження Михайла Вериківського» («Українська музична газета», №1 (71), січень – березень 2009). У цих статтях ідеться про плідну творчу діяльність шкільного колективу з вшанування пам'яті композитора та пропагування його мистецької спадщини.

У тісному співробітництві зі шкільним музеєм митця 30 березня 2011 року відбувся авторський концерт Антона Кармазіна, на якому відбулася світова прем'єра фортепіанного концерту М. Вериківського у редакції А. Кармазіна. Цій події була присвячена публікація О. Галузевської «Лунала музика Вериківського» («Барішівський вісник», 4.05.2011). Як зазначає дослідниця, «музей цього

відомого композитора, диригента, музично-громадського діяча, педагога ледве вмістив усіх бажаючих бути присутніми на світовій прем'єрі його концерту... Музика вразила своєю глибиною, органічним поєднанням лістівсько-рахманіновських традицій із українською пісенною тематикою» (Галузевська, 2011: 10).

Цікавий матеріал про проведення 26 січня 2017 року Сквирській дитячій школі мистецтв конференції «Творчість видатного українського композитора Михайла Вериківського» (у її роботі також брали участь А. Кармазін та І. Дубровіна) було опубліковано у газеті «Київська правда» за 28.01.2017.

Наступні публікації, на які ми звернемо увагу, розповідають читачу про різноманітні мистецькі події, пов'язані з творчою постаттю композитора. У статті Ю.Пальцевич «Новий дім для спадщини Михайла Вериківського» («Культура і життя», 7.12.2012) наведена інформація про передачу рукописного архіву та особистої бібліотеки М. Вериківського до Центрального державного архіву-музею літератури мистецтва України (ЦДАМЛМ): «загалом до архіву потрапили понад дві тисячі документів. Передусім, це нотні рукописи (676 справ), серед яких чимало невиданих і невідомих широкому загалу творів» (Пальцевич, 2012), а також документи, листування та понад 1000 примірників книг особистої бібліотеки композитора. Це, як слід сподіватися, надасть можливість як для подальших досліджень, так і для публікації та виконання раніше невиданих творів.

А. Стрижак у публікації «Дівка-бранка на DVD» («Україна молода», 25.09.2004) розповідає про здійснення запису у DVDформаті хоровою капелю «Почайна» ораторії М. Вериківського «Дума про дівку-бранку Марусю Богуславку» - першої ораторії в українській музичній культурі. Як мовиться у матеріалі, «Почайна» не могла не заспівати «Дівку-бранку», адже це твір, який ставить Вериківського в один ряд і Веделем, і Гайдном, це твір, який українці просто зобов'язані почути» (Стрижак, 2004:7).

Хорова капела «Почайна» докладає чимало творчих зусиль до популяризації мистецької спадщини композитора, цілеспрямовано виконуючи її у своїх виступах. Про один із них йдеться у публікації А.Кармазіна «У Києві пролунала хорова спадщина Вериківського» («День», 26.12.2012). Концерт відбувся у Національному будинку органної та камерної музики, де звучали хорові твори М.Вериківського – фантазія «Гайдамаки», «Весняна сюїта» на слова Івана Франка та хорові обробки народних пісень (Кармазін, 2012: 8).

Вклад капели «Почайна» у звучання хорової музики композитора в сучасному концертному просторі справді є значним та заслуговує на серйозну увагу.

У публікації П.Медведика «Як з цілющого джерела» («Ровесник», 20.11.1976) серед деяких віх життєвого і творчого шляху композитора, згаданих автором акцентується увага на його музиці до театральних постановок: «великий вклад вніс композитор у розвиток українського радянського музичного театру. Після закінчення консерваторії він пише музику до двадцяти вистав драматичних театрів Києва, Харкова, Донецька. Зокрема до «Сорочинського ярмарку», «Жакерії», «Ой не ходи, Грицю», «Доки сонце зійде», «Украдене щастя», «Соло на флейті» (Медведик, 1976: 2).

Як відзначала М.Гецевич у публікації «Композитор, диригент, педагог» («АН УРСР, поновлює педагогічну роботу у консерваторії... У 1944 році М.І. Вільне життя», 23.11.1976), «активна творча робота Михайла Івановича поєднується з науковою. Він працює в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії Вериківському було присвоєно звання Заслуженого діяча мистецтв УРСР» (Гецевич, 1976: 4).

Стаття Н. Шурової під красномовною назвою «Його надихала історія України» фокусує увагу на вузлових творах провідної образно-тематичної сфери творчості Вериківського. Характеризуючи спадщину митця, дослідниця вибудовує загальну картину, у якій історична тематика об'єднує провідні риси творчого мислення композитора, маючи прояви історичної основи навіть у ліричних та лірико-психологічних творах (Шурова, 1996:3).

У публікаціях тернопільської та кременецької преси підкреслюється – що цілком зрозуміло – тісний творчий зв'язок композитора з його малою Батьківщиною. На провідному значенні рідного міста у мистецькій еволюції Вериківського наголошує О.Масикевич («Промінь комунізму», 19.08. 1959): «чарівний Кременець з його повитими легендами горами, з героїчним і романтичним минулим уже змалку збагачували творчу фантазію майбутнього митця. В зрілі роки Михайло Іванович всю ту красу рідного краю переспівав у своїх чудових творах» (Масикевич, 1959: 3).

Для Вериківського кременецький вектор творчості мав надзвичайно важливе значення, маючи прояви і у п'єсах «Волинських акварелей», і в романсах на слова Юліуша Словацького, і у волинських піснях. Композитор бував у Кременці і в повоєнний період, передав місцевому краєзнавчому музею видання деяких своїх творів і, як зазначав 1959 року редактор газети «Вільне

життя» М. Костенко, листувався із земляками, ділячись з ними творчими планами (Костенко, 1959: 4). Значний інтерес для дослідників мають матеріали газети Кременецької гуманітарно-педагогічної академії «Замок», присвячені особистості видатного митця. Так, зокрема, зі статті ректора закладу А.Ломаковича «Стратегічні вектори розвитку» (30 вересня 2016, № 13 – 18) ми дізнаємося про те, що дослідниці І.Гринчук та О. Горбач підготували навчально-методичний посібник «Фортепіанні твори українських композиторів» та ювілейне видання «Фортепіанні твори М. Вериківського». У цьому ж самому номері надрукована їхня стаття «Михайло Вериківський: семантика і стилістика творчості». Як наголошують автори, «сподіваємося, що упорядкований і представлений вашій увазі збірник фортепіанних творів М.Вериківського, як данина вдячної пам'яті і пошанування до 120-річчя від дня його народження стане цінним педагогічним репертуаром для сучасного покоління українських виконавців-піаністів» (Гринчук І., Горбач О. , 2016: 8 –9).

Цей же номер газети містить також і розгорнуту статтю про М.Вериківського головного редактора «Замку» А.Багнюка – «Він Кременцю приніс світову музичну славу» (30.06.2016). Роздумуючи про мистецьку спадщину композитора, автор наголошує, що «масштаби особистості усвідомлюються з часом. Тільки з роками по-справжньому оцінюємо рівень її таланту, глибинне вміння бачити суть будь-якого явища і найвищу майстерність у виконанні будь-якої справи, невичерпність багатства, яке отримували від спілкування з цією особистістю» (Багнюк, 2016: 5).

Висновки. Газетні публікації, присвячені особистості видатного українського композитора висвітлюють різні аспекти його багатогранної діяльності. Окрім цього вони фіксують соціокультурний контекст свого часу, відображаючи певні його тенденції та стереотипи. Окремий пласт у газетній періодиці становлять публікації преси волинського регіону, особливо з урахуванням матеріалів, присвячених роботі ювілейних конференцій у Кременці 2011 та 2016 років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багнюк А. Він Кременцю приніс світову музичну славу. «Замок», 30 червня 2016, №7 – 12. С.5.
2. Вериковский М. Оружием песни и музыки. *Правда Украины*. Киев, 1944. 7 апреля. С. 4.
3. Галузевська О. М. Лунала музика Вериківського. *Баршівський вісник*. 2011. 4 трав. (№ 19). С. 10.
4. Гецевич М. Композитор, диригент, педагог. *Вільне життя*. Тернопіль, 1976. 23 листопада. С. 4.
5. Гнатів Т. Друге народження. *Культура і життя*, 1984. 1 квіт. С. 6.
6. Дзюба Г. До дня народження Михайла Вериківського. *Українська музична газета*, 2009. № 1. (71). С. 4.
7. Гринчук І., Горбач О. Михайло Вериківський: семантика і стилістика творчості : до 120-річчя від дня народження. *Замок*. 2016. 30 вересня. С. 8–9.
8. Диригент з дев'яти років. *Демократична Україна*, 24.12.1996
9. Долина П. Нова українська опера. *Література і мистецтво*, 31.12.1943
10. Єфименко Н. У феєричному світі музики. *Українське слово*, 1996. 5 грудня. С. 7.
11. Кармазін А. У Києві пролунала хорова спадщина Вериківського. *День*, 2012. 26 грудня (№ 237). С. 8.
12. Коробчак Л. Натхненні музою поета. *Літературна Україна*. 1984. 8 березня. С. 6.
13. Костенко М. Вони народились, зросли і творили у рідній надзбручанській стороні: Михайло Вериківський. *Вільне життя*. Тернопіль, 1959. 27 травня. С. 4
14. Кремянчанка Н. До 100-річчя від дня народження нашого славетного земляка Михайла Івановича Вериківського Композитор Педагог Диригент. *Діалог*. Кременець, 1996. 16 листопада.
15. Масикевич О. Наш видатний земляк. *Промінь комунізму*. Київ, 1959. 19 серпня. С. 3.
16. Медведик П. Як з цілощого джерела... *Ровесник*, 1976. 20 листопада. С. 2.
17. Наш Михайло Вериківський. *Урядовий кур'єр*, 1996. 23 листопада. С. 3.
18. Непосєдова О. Рояль Вериківського ожив. *День*, 2012. 11 квітня. С. 7.
19. Осадчук Л. Про невігластво та благородство. *День*, 2011. 2 березня. С. 7.
20. Пальцевич Ю. Новий дім для спадщини Михайла Вериківського. *Культура і життя*, 7.12.2012
21. Постанова ЦК КП(б)У «Про стан і заходи поліпшення музичного мистецтва на Україні у зв'язку з рішенням ЦК ВКП(б) «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі». *Радянська Україна*, 1948. 23 травня.
22. Рачок О. Пам'ять жива: Урочиста конференція в Державному музеї Т. Шевченка до 100-річчя М. Вериківського. *Українське слово*, 1996. 5 грудня. С. 7.
23. Стрижак А. Дівка-бранка на DVD. *Україна молода*, 2004. 25 вересня. С. 7.
24. Чужинова І. У Кременці відзначили ювілей Михайла Вериківського: чи буде музей видатного композитора на його Батьківщині? *День*. 2011. 7 грудня. С. 7.
25. Шурова Н. Його надихала історія України. *Культура і життя*, 1996. 20 листопада. С. 3.

REFERENCES

1. Bahniuk A. Vin Kremetsiu prynis svitovu muzychnu slavu. [He brought world musical fame to Kremenets]. «Zamok», 30 chervnia Nr 2016, pp. 7 – 12. p. 5. [in Ukrainian].

2. Verikovskiy M. Oruzhiem pesni i muzyki. [Weapons of song and music]. Pravda Ukrainyi. Kiev, 1944. 7 aprelya. p. 4. [in Russian].
3. Haluzevska O. M. Lunala muzyka Verykivskoho. [Verikivsky's music rang out]. Baryshivskiy visnyk. 2011. 4 trav. (№ 19). p. 10. [in Ukrainian].
4. Hetsevych M. Kompozytor, dyryhent, pedahoh. [Composer, Conductor, Pedagogue]. Vilne zhyttia. Ternopil, 1976. 23 lystopada. p. 4. [in Ukrainian].
5. Hnativ T. Druhe narodzhennia. [Second Birth]. Kultura i zhyttia, 1984. 1 kvit. p. 6.
6. Hrynchuk I., Horbach O. Mykhailo Verykivskiy: semantyka i stylistyka tvorchosti : do 120 richchia vid dnia narodzhennia. [Mikhailo Verikivsky: semantics and stylistics of creativity: to the 120th anniversary of his birth]. Zamok. 2016. 30 veresnia. pp. 8–9. [in Ukrainian].
7. Dyryhent z deviaty rokiv [Conductor since the age of nine]. Demokratychna Ukraina, 24.12.1996. [in Ukrainian].
8. Dolyna P. Nova ukrainska opera [New Ukrainian opera Literatura and art]. Literatura i mystetstvo, 31.12.1943. [in Ukrainian].
9. Yefymenko N. U feierychnomu sviti muzyky. [In the Fairy World of Music]. Ukrainske slovo, 1996. 5 hrudnia. p. 7. [in Ukrainian].
10. Karmazin A. U Kyievi prolunala khorova spadshchyna Verykivskoho. [Verikivsky's choral legacy sounded in Kyiv]. Den, 2012. 26 hrudnia (Nr 237).p. 8. [in Ukrainian].
11. Korobchak L. Natkhenni muzoiu poeta. [Inspired by the poet's muse]. Literaturna Ukraina. 1984. 8 bereznia. p. 6. [in Ukrainian].
12. Kostenko M. Vony narodylys, zrosly i tvoryly u ridnii nadzbruchanskii storoni: Mykhailo Verykivskiy. [They were born, grew up and created in their native side of super-Bruchanskii: Mikhailo Verikovskiy]. Vilne zhyttia. Ternopil, 1959. 27 travnia.p. 4. [in Ukrainian].
13. Kremianchanka N. Do 100-richia vid dnia narodzhennia nashoho slavetnoho zemliaka Mykhaila Ivanovycha Verykivskoho. Kompozytor. Pedahoh.Dyryhent. [For 100th anniversary of our famous countryman Mikhailo Ivanovich Verikivsky - composer, pedagogue and conductor]. Dialoh. Kremenets, 1996. 16 lystopada. [in Ukrainian].
14. Masykevych O. Nash vydatnyi zemliak. [Our famous countryman]. Promin komunizmu. Kyiv, 1959. 19 serpnia. p. 3. [in Ukrainian].
15. Medvedyk P. Yak z tsiliushchoho dzherela.... [As from a healing spring...]. Rovesnyk, 1976. 20 lystopada. p. 2. [in Ukrainian].
16. Nash Mykhailo Verykivskiy. [Governmental Courier]. Uriadovyi kurier, 1996. 23 lystopada. p. 3. [in Ukrainian].
17. Neuposiedova O. Roial Verykivskoho ozhyv. [Verikovskiy's piano came to life]. Den, 2012. 11 kvitnia. p. 7. [in Ukrainian].
18. Osadchuk L. Pro nevihlastvo ta blahorodstvo. [On ignorance and nobility]. Den, 2011. 2 bereznia.p. 7. [in Ukrainian].
19. Paltsevych Yu. Novyi dim dlia spadshchyny Mykhaila Verykivskoho. [New home for Mikhailo Verikivsky's legacy]. Kultura i zhyttia, 7.12.2012. [in Ukrainian].
20. Postanova TsK KP(b)U «Pro stan i zakhody polipshennia muzychnoho mystetstva na Ukraini u zviazku z rishenniam TsK VKP(b) «Pro operu «Velyka druzhba» V. Muradeli». ["On the state and measures to improve musical art in Ukraine in connection with the decision of the Central Committee of the CPSU(b)" On the opera "Great Friendship" by V. Muradeli]. RadianskaUkraina, 1948. 23 travnia. [in Ukrainian].
21. Rachok O. Pamiat zhyva: Urochysta konferentsiia v Derzhavnomu muzei T. Shevchenka do 100 richchia M. Verykivskoho. [Memory lives on: Ceremonial conference at the State Museum of Taras Shevchenko to mark the 100-th anniversary of M. Verikivsky]. Ukrainske slovo, 1996. 5 hrudnia.p. 7. [in Ukrainian].
22. Stryzhak A. Divka-branka na DVD. [Captive Maiden on DVD]. Ukraina moloda, 2004. 25 veresnia.p. 7.
23. Chuzhynova I. U Kremensi vidznachyly yuvilei Mykhaila Verykivskoho: chy bude muzei vydatnoho kompozytora na yoho Batkivshchyni? [In Kremenets celebrated Michael Verikivsky's anniversary: will there be a museum of famous composer on his homeland?]. Den. 2011. 7 hrudnia.p. 7. [in Ukrainian].
24. Shurova N. Yoho nadykhala istoriia Ukrainy. [He was inspired by the history of Ukraine]. Kultura i zhyttia, 1996. 20 lystopada.p. 3. [in Ukrainian].